

μάτια της γυναικός μου να με πάρει το λάθος της γυναικός μου να με πάρει. Καταλαβαίνεις; Τα παιδιά μου παύεινα παύεινα το δικό μου;

«Ο Σέδεν πάθανε», συλλογιστικά, έλεγε ο

βρώς ζωντανό, όπα φάσσω όποια. «Αμαρτίας δεν πρέπει νὰ είμαι νηστικός καὶ κουρασμένος. Πρέπει νὰ είμαι σὲ θέση νάγρυπνήσω καὶ νὰ παρηγορήσω τὴ γυναίκα μου.» «Όλα αὐτὰ περάσανε στὸ νού μου ἐκεῖ ποὺ καθόμουνα καὶ περίμενα τὸ ἀμάξι.» Εδέλεπα τὸν ἔχυτό μου σὰν ἄλλο πρόσωπο, ἔδειπα πώς ἔθαξα κρέας στὸ πιάτο μου, τὸ ἔκοβα καὶ προσπαθεῦσα νὰ φάω. «Ολη τὴν ὥρα στοχαζόμουνα ἔνα μόνο: τὸ ἀμάξι ποὺ δὲν ἔρχότανε. Θεέ μου! Τὸ ἀμάξι δὲν ἔρχότανε καὶ στὸ σπίτι πέθαινε τὸ παιδί μου καὶ δὲν μποροῦσα νὰ τὸ προφτάσω.

Πλύρωσα καὶ βγήκα στὴν είσοδο τοῦ ξενοδοχείου καὶ περπατοῦσα πέρα δῶθε· μοῦ εἴταν ἀδύνατο νὰ σταθῶ σὲ μιὰ θέση, ἀδύνατο νὰ συγκεντρώσω τὴ σκέψη μου. «Τὸ παιδί μου πεθαίνει», είπα τοῦ πορτιέρη «γι’ αὐτὸς είμια τόσο νευρικός.»

Δεκίμασα νὰ τοῦ χαμογελάσω γιὰ νὰ τοῦ δώσω νὰ ἔννοησῃ πώς τὸ ἔδειπα κι ὅτιος πώς ὁ τρόπος μου εἴταν παράλογος. Μὰ αἰστάνθηκα πώς τὸ χαμόγελό μου μεταμορφώθηκε σὲ μορφασμό καὶ δὲν περίμενα σύτε νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ. Ξακολούθησα νὰ πηγαίνω πέρα δῶθε μὲ τὸ ρολόγιο στὸ χέρι, σὰ νὰ ηθελα νὰ τρέξω πρὶν ἀπὸ τὸν καιρὸ κι ὅταν ἔφτασε τέλος τὸ ἀμάξι, εἴμουνα βέβαιος πώς εἴταν ἀργά πιά. Δὲν ἔννοοῦσα γιατὶ καθέμουνα ἐκεῖ καὶ γιατὶ ηθελα νὰ κάμω αὐτὸν τὸ δρόμο μέσω στὴ δυνατὴ βροχή, αὐτόματα ἐμώς, διπλά καὶ πρωτήτερα, είπα τοῦ ἀμάξι:

— Γλήγορα, δο μπορεῖ νὰ τρέξῃ τὸ ἄλογο. Τὸ μικρὸ παιδί μου πεθαίνει.

Ο ἀμαξᾶς μᾶς εἶχε φέρει μὲ τὸ ἀμάξι του πολλές φορές.

— Είναι τὸ μικρὸ ἀγοράκι, ποὺ είναι τόσο ώραιο; ρώτησε.

Τὰ ἀπλὰ αὐτὰ λόγια μὲ ξαναφέρανε στὴν πραγματικότητα καὶ στὸ στήθος μου πέρασε ἔνα θερμὸ κύμα εύγνωμοσύνης πρὸς τὸ νέο, ποὺ μὲ πήγαινε μὲ τὸ ἀμάξι του.

— Ναι, είπα μὲ πνιγμένη φωνή. Αὐτὸς είναι.

Καὶ κάθησα στὸ ἀμάξι μὲ τὸ συναίστημα πώς

πότε δὲ μοῦ φάνηκε μακρήτερος δὲρόμος. Εδέλεπα γὰ λάμπουνε στὸ σκοτάδι οἱ σπίθες ἀπὸ τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων, αἰστανόμουνα πώς ἔδρεχε λιγότερο τώρα κ’ ἔδειπα τὴν τοποθεσία νὰ φεύγῃ γύρω μου σὰ σκοτεινὴ φαντασμαγορία καὶ μιλοῦσα δῆλη τὴν ὥρα μὲ τὸν ἐσαυτό μου ἀκατανόητα λόγια, ποὺ δὲν ἔννοοῦσα πώς μοῦ ἔρχόντανε στὰ χείλη. Μοῦ φαινότανε πώς ἔτρεχα μέσα στὸ σκοτάδι γιὰ νὰ παντήσω ἐκεῖνο ποὺ ἔμελλε νὰ γίνη καὶ παρακαλοῦσα μόνο νάργηση νὰ γίνη, παρακαλοῦσα νὰ τονὲ βρῶ ζωντανὸν ἀκόμα δταν φτάσω κ’ ἔτσι νὰ μποροῦσε νὰ κρεμαστῇ ἄλλη μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸ λαυρό μου καὶ νάκουνε τὴ φωνή του.

Κ’ ἔτρεχε, ἔτρεχε τὸ ἀμάξι μὲ ὀαιμονικὴ βίχ. Πηδοῦσε ἀπὸ τὸ ἔνα πλευρὸ τοῦ δρόμου στὸ ἄλλο, μὰ δὲ μοῦ ἤρθε οὕτε μιὰ στιγμὴ στὸ νοὺ πώς μποροῦσε νὰ σπάσῃ κάτι, ἡ νάναποδογυριστοῦμε. Ο ἀμαξᾶς εἴτανε λαμπρὸ παιδί καὶ συλλογιζότανε τὸ μικρὸ ἀγόρι: μου, ποὺ εἴταν τόσο ώραιο καὶ χαριτωμένο καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ πεθάνη.

«Είναι δ πατέρας μὲ τὸ παιδί του», ἔλεγα δυνατὰ μόνος μου. Χωρὶς νὰ τὸ νοιώθω ἀπάγγελνα στίχους κ’ ἔνας σπασμωδικὸς λυγμὸς ἔσφιγγε τὸ λάρυγγά μου, σὰ νὰ ηθελε νὰ μὲ πνίξη, καὶ γιὰ νάνασάνω ἔσκυψα ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο καὶ κοίταξα τὴν τοποθεσία, ἥπου γνώριζα κάθε ἀποφή, κάθε καμπή τοῦ δρόμου. Άπο τὶς πέτρες, δπου σκόνταβε τὸ ἀμάξι, ἔνοιωσα πώς εἶχαμε στρήψει στὸ μονοπάτι, ποὺ ἔφερνε στὴν κατοικία μου. Μὲ μὰν ἔνταση ὑπερβολικὴ δλου τοῦ εἰναι μου κοίταξα δξω στὸ σκοτάδι κ’ εἰδὼ τὸν ἵσκιο ἔνδες ἀμαξιοῦ, ποὺ ἔστεκε στὴν αὐλή. Ο γιατρὸς είναι καὶ ἀκόμα! Επειτα ὀκουσα ἀπὸ τὴ βεράντα τὴ φωνὴ τῆς γυναικός μου: «Ἐρχεται. Δόξα σο: δ Θεός. Νά τος!» Κ’ ἔπειτα ἀπὸ λίγες στιγμὲς εἶχα ἀνεδεῖ τὴ σκάλα κ’ εἴμουνα στὴ σαλόνι.

Ἐστεκα ἐκεῖ κ’ ἡ συγκινησή μου εἴτανε τόσο μεγάλη, ωστε δὲν μποροῦσα νὰ νοιώσω τίποτε ἀπὸ κείνα ποὺ ἔδειπα. Εδέλεπα πώς δ γιατρὸς ἔστεκε κεῖ κ’ αἰστανόμουνα πώς ἡ γυναίκα μου μὲ κρατοῦσε ἀγκαλια-

σμένον σφιχτά. "Εδλεπα καθαρὸν πώς φαινότανε χαρούμενη, μάλιστα πιὸ πολὺ ἀπὸ εὐτυχισμένη καὶ πώς ἔπερπε νὰ εἰμαι καὶ γώ. "Ακουσα κάτι γιὰ μιὰ λιποθυμία, ποὺ τώρα πέρασε καὶ πώς διατρόδη τὴ θαρροῦσε ἀσήμαντη.

"Αλλὰ δὲν μποροῦσα νὰ πῶ τίποτε οὔτε νὰ σκεφτῷ τίποτε. "Η εὐτυχία μου ἥρθε τόσο ἀνέλπιστα, ώστε νὰ μὴν μπορῶ νὰ συνέρθω ἀπὸ τὴ φοβερή νάρκη, ποὺ μὲ κυρίευε ἀκόμα.

Μηχανικὰ ἔνγαλα τὰ γάντια μου καὶ τὸ ἐπανωφόρι μου κ' ἔστεκα ἐκεῖ καὶ προσπαθοῦσα νὰ συνηθίσω τὰ μάτια μου στὴ λάμψη τῆς φωτισμένης κάμαρας.

— Δὲ θέλεις νὰ πάξ μέσα νὰ τονὲ δῆς; Δὲν κοιμάται, εἶπε γιὰ γυναίκα μου.

Κ' ἡ φωνή της εἶχε ἔναν τόνο, σὰ νὰ ἥθελε νὰ μὲ μαλλώσῃ, ποὺ δὲν τὴν ἔνοιωσα.

— Ναι, ναι, εἶπα.

Καὶ χωρὶς νὰ νοιώθω τὴ ἔτρεχε πῆγα μέσα κ' εἶδα τὸ Σδέν νὰ μὲ κοιτάζῃ ἀπὸ τὸ κρεβῆδι μου, ὅπου εἶτανε ἔαπλωμένος.

— Δὲ γνωρίζεις τὸν μπαμπά, Σδέν;

— Ναι, εἶπε ὁ μικρὸς μὲ ξαφνισμένη φωνή.

Δὲν μποροῦσε νὰ νοιώσῃ γιατὶ δλοὶ οἱ μεγάλοι εἶτανε τόσο ἀνήσυχοι. "Απλωσε τὸ μικρό του χέρι καὶ μὲ χάδεψε καὶ παρατήρησα πόσο ἀδυνάτησε καὶ λιγνεψε.

Ἐνῷ ἔστεκα ἐκεὶ σκυμένος ἀπάνω στὸ παιδί, ἐννόησα πώς δλα αὐτὴν εἶτανε πραγματικότατα καὶ πώς τὸ παιδί μου ζοῦσε ἀκόμα.

Κρατοῦσα τὸ χέρι του στὰ μάτια μου κ' αἰστάνθηκα νὰ φεύγῃ τὸ βάρος ἀπὸ τὰ στήθη μου κ' ἡ ἄχνα ἀπὸ τὰ μάτια μου.

15

Τὶ παράξενες, γεμάτες ἐλπίδα, ἀνησυχία, ἀπελπισιὰ καὶ φόδους εἶταν οἱ μέρες ποὺ ἀκολούθησαν! Ο γιατρὸς μᾶς εἶπε πώς γέρρωστα θὰ βαστάξῃ πολύ, ἀτομικαστήκαμε λοιπὸν νὰ περιμείνουμε μὲ ὑπομονὴ καὶ προσπαθοῦσαμε νὰ δείξουμε πώς εἴχαμε κι αὐτὴν τὴν ἀρετήν. Τὶς δυὸ κατοπινὲς μαχρὲς βδομάδες γέρρωστα του Σδέν ταιριάστηκε μὲ τὶς συνήθιες τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας, δπως γίνεται πάντα σὰν ἔρχεται γέρρωστα σ' ἔνα σπίτι.

Ἐκκολούθησα λοιπὸν νὰ γράφω τὸ βιδλίο μου δίχως νὰ μ' ἐνοχλῇ κανεὶς κάθε πρωΐ κ' γιὰ γυναίκα μου πηγαινοερχότανε σὲ μένα καὶ σὲ κείνον, καθότανε στὴν κάμαρα του Σδέν—ποὺ εἶταν ἥσυχος, δταν τὴν ἔνοιωθε κοντά του—κι ὅταν δικρόδης κοιμότανε, ἔνγανε δξω γάνασσανγκ καθηρόν ἀέρα καὶ νὰ μοῦ διηγηθῇ δλα τὰ καλὰ σημεῖα, ποὺ πίστευε πώς ἔδλεπε πάντα τὸ προσεχτικό της μάτι. Ο Σδάντε γυρνοῦσε γύρω μόνος καὶ σιωπηλός, πήγαινε μὲ τὴ βάρκα στὸ ἀντικρυνὸν ἀκρογιάλι καὶ διηγότανε στὶς μικρὲς φιλενάδες

του ἐκεῖ πώς δικρόδης ἀδερφὸς εἴτανε βαριὰ ἄρρωστος καὶ πώς στὸ σπίτι βασίλευε γῆσυχία.

Αναγκαστήκαμε γὰρ πάρουμε μιὰ νοσοκόμη, γιὰ νὰ μπορῇ γέρρωστα μου νάναπανεῖται τὴ νύχτα. Αὐτὸ δὲν ἔγινε χωρὶς μεγάλη ἀντίσταση ἀπὸ μέρος τῆς "Ελσας. Γιατὶ εἴτανε τόσο ζηλότυπη γιὰ τὸ μικρό, ώστε δὲ δεχότανε νὰ τὴ βοηθῇ κανεῖς. Καὶ τέλος ὅταν παρατήρησε πώς δὲν εἶχε πιὰ τὴ δύναμη, ἔδωσε μὲ δάκρυα τὴ συναίνεσή της καὶ ὑποτάχτηκε στὸ ἀναπόφευκτο.

Ωστόσο ἔπειτα ἀπὸ λίγες ὥρες ποὺ ἔζτασε γέρρωστα μέρα, ἥρθε γυναίκα μου καὶ μοῦ διηγήθηκε μὲ ὀλάστραφτα μάτια πώς δὲν δέχτηκε μὲ μεγάλη χράτη σε συντρόφισσά του.

— Εσένα σὲ θέλω νὰ μὲ περιποιέσαι, γιατὶ είσαι καλή, τὴς εἶπε.

Κ' ἔκλεισε τὰ μάτια του κ' ἐμεινε γέρρωστος μὲ τὸν πάγο στὸ κεφάλι, ποὺ πονοῦσε πάντα, καὶ μὲ τὰ μικρὰ δάκρυατισμένα χέρια ἀπάγω στὸ σκέπασμα.

— Ενα πρωΐ ἀκούσαμε δξω στὴν αὐλὴ τους γήχους ἐνὸς δργανέτου κ' ἐπειδὴ ἐκεῖνες τὶς μέρες ὁ Σδέν εἶχε φάει κάτι καὶ μιλοῦσε καὶ φαινότανε φιδρός, τονὲ ρωτήσαμε δὲν ἥθελε νὰ τονὲ φέρουμε στὰ χέρια δξω νὰ δῃ τὴ μαϊμού.

— Άλλοτε εἴταν δὲν ἔκεινος, ποὺ ἔτρεχε πρῶτος, δταν ἀκούγότανε κανένα δργανέτο. Ετρεχε βιαστικὸς στὸν μπαμπά καὶ τοῦ ζητοῦσε πεντάρες. Χιρόταγε νὰ δίνῃ κι ὅταν πληγίας μὲ τὶς πεντάρες του καὶ φαινότανε τόσο εὐτυχισμένος—σὰ νὰ γνώριζε τὶς σημασία ἔχει γιὰ ἔνα φωτικὸ μουσικὸ νὰ τοῦ δίγουν χρήματα γιὰ νὰ φάῃ — συχνὰ ἔκανε κάποιο μελαχρό πρόσωπο νὰ γελᾷ, δείχνοντας τὰ λευκά του δόντια, καὶ κάποια μαῦρα ὀλάστραφτα μάτια νὰ κοιτάζουνε μὲ χαρὰ τὰ γαλανὰ δικά του.

Τώρα δημιας κρεμότανε τόσο κυριασμένος καὶ μικρὸς στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πατέρα. Είτανε τυλιγμένος καλὰ σὲ μιὰ κουβέρτα καὶ φοροῦσε κάλτσες στὰ πόδια. Ετσι τοὺν βράλαμε δξω κι δι πατέρας τὸν κρατοῦσε στὰ χέρια στὴν βεράντα, ἀπ' ὅπου μποροῦσε νὰ κοιτάζῃ κάτω στὴν γήλοφωτισμένη αὐλὴ καὶ νάκούγη τους φαιδροὺς σκοποὺς τοῦ δργανέτου. Κυριασμένος, ἔδλεπε σὰν ένα τὰ δέντρα καὶ τὴν αὐλὴ καὶ τὸ σωρὸ τῶν παιδιών, ποὺ στεκόντανε στὸν γήλοφ κι ὅλη τὴν ὥρα τὸ βλέμμα του εἴτανε τόσο παράξενο, σὰ νὰ συλλογιζότανε γιατὶ δλα αὐτὰ δὲν εἶταν τόσο ὠραία, δπως ἀλλοτε. Δοκίμασε νὰ γελάσῃ ὅταν ἀντίκρυσε τὴ μαϊμού, ποὺ εἶτανε γιὰ αὐτὸν τὸ διασκεδαστικότερο ἀπ' δλα δσα γέρε καὶ ποὺ τώρα πηδοῦσε ἀπάνω κάτω στὸ δργανέτο, βροντώντας τὴ μικρὴ ἀλυσσίδα της, κ' ἔκανε κωμικὸς μορφασμούς ἐκεῖ ποὺ προσπαθοῦσε γὰρ σπάση γένα καρύδι.

Μὰ δὲν δέν εἶχε δύναμη νὰ τὰ δῃ δλα αὐτά. Γινόταν μόνο δλο καὶ σοθιρότερος κι δλο καὶ βαρύτερος καθότανε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ μπαμπά. Είτανε σὲ νὰ ἔλειπε μακριὰ κ' ἔδλεπε κεὶ κάτω δλα δσα εἶταν ὠ-

ραῖς καὶ φαιδρὰ στή γίς καὶ τὰ νοσταλγοῦσε κ' αἰστηνότανε πώς δὲν εἶτανε πιὰ γ' αὐτόν. Ἀκκουμπούσε μόγι τὸ κεφάλι του στὸν ὥμο του μπαμπά. Κ' ἐπειτα τονέ φέρανε πάλι: μέσα στὸ κρεβάτι του.

Ἡ μαρὰ τὸν ἔξπλωτος καὶ καὶ τοῦ ἔστιαζε τὰ μαξιλάρια.

— Δὲν εἶταν ώραῖα, Σόδεν;

— Ω ναι!, μόνο πώς δὲν μποροῦσα ἀκόμα. Μὰ γλήγορα θὰ γίνω πάλι καλά.

Τότε ἐσκυψε γ' μαρὰ καὶ γέδεψε τὰ μαλλιά του μικροῦ ἀδερφοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ δῆρε ἐκείνος ἀπλωσε τὸ ἄλλο χέρι: της καὶ ζήτησε τὸ δικό μου καὶ τὸ ἔσφιξε σπασμωδικά.

16

Μιὰ νύχτα καθόμουνα μόνος στὴν κάμαρά μου κ' ἔχερα πώς τὴν ἄλλη μέρα θὰ ἐρχόντανε οι γιατροὶ καὶ θλποφροσίζανε γιὰ τὴ ζωὴ ἢ τὸ θάνατο του μικροῦ Σόδεν. Ἅντερα πώς θὰ εἶτανε δυό, γιατὶ δικός μας γιατρὸς θήθελε νὰ συμβουλευτῇ ἔναν εἰδικό: δὲν τολμοῦσε πιὰ νὰ πάρῃ ἀπάνω του μόνος τὴν εὐτύνη.

Καθόμουνα μόνος, ἡ λάμπα εἶταν ἀναμμένη κ' εἶχα μπροστά μου τὸ χειρόγραφο, ἀπ' ὅπου λείπανε τὰ τελευταῖα κεφάλαια.

Εἶχα καλονυχτίσει τὴ γυναίκα μου καὶ τὴς εἶπα πὼς ἥθελα νὰ ἐργαστῶ.

— Νὰ μπορῇς νὰ γράψῃς κι αὐτὸ τὸ βράδι! μου εἶπε:

Κ' εἶχε κάποια δόση, πίκρας ὁ τόνος της, σὰ νὰ ἥθελε νὰ πή πώς ἐγώ δὲν αἰστηνόμουνα ὅπως αὐτῆ.

Μετάγονωσε ὅμως ἀμέσως, ἀκκούμπησε τὸ κεφάλι της στὸ δικό μου κ' εἶπε:

— Εἰσαι εὐτυχισμένος ποὺ μπορεῖς νὰ γράψῃς.

Καὶ τώρα καθόμουνα μόνος ἐδῶ καὶ κάθε μου νεύρο ἔτρεμε σ' ἔνα ψυχικὸ συγκλόνισμα, τόσο σύνθετο καὶ τόσος φοβερό, ποὺ μόλις μπορῶ νὰ τὸ περιγράψω. Μολαταῦτα ἔλπιζα πῶς θὰ ζήσῃ τὸ παιδί μου, τὸ πίστευα μάλιστα. Τρυπόχρονα ὅμως εἶχα τὸ συναίστημα πώς ἔπρεπε νὰ γράψω τώρα, τώρα ἢ ποτέ. Ἅντερα σχεδόν κάθε λέξη, ποὺ ἔπρεπε νὰ γράψῃ στὰ φύλλα, ποὺ εἶχα μπρός μου λευκὰ κι ἀγραφα. Ἡ ἀνάγκη μ' ἔσπρωχνε κ' ἔγραφα, γέμιζα τὸ ἔνα μετά τὸ ἄλλο τὰ λευκὰ φύλλα καὶ τὰ ἔδαξα στὸ σωρὸ του χειρογράφου, ποὺ μεγάλωνε μπροστά μου ἀπάνω στὸ τραπέζι. Εἶτανε σὰ νὰ μοῦ ψιθύριζε στὸ αὐτὶ κάποια δόρατη φωνὴ τὴν προσταγὴ της καὶ σὰ νὰ γρωστοῦσα νὰ ὑπακούσω στὴ φωνὴ αὐτῆ, νὰ τὴν ὑπακούσω τυφλά.

Μὲ εἶχε πιάσει μιὰ καταπληκτικὴ βία, σὰ νὰ εἶτανε ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου.

Αὔριο, ἀκουγά μέσα μου, αὔριο! Ποιός ξέρει τὶ θὰ γίνη αὔριο! Μπορεῖ νὰ πεθάνῃ τὸ παιδί σου καὶ τότε νὰ μὴν μπορῇς νὰ γράψῃς. Ἐπειτα σου γυρεύουνε

χρήματα καὶ πάλι χρήματα. Μπορεῖς νὰ ξαναδουλέψῃς τὸ βιβλίο σου, νὰ τὸ διερθώσῃς, μὰ δὲ θὰ μπορέσῃς νὰ τὸ τελειώσῃς ποτέ, ἀν πεθάνῃ τὸ παιδί σου.

Σὰ χυτπίματα μὲ σπρώχναν ἐμπρὸς οἱ στοχασμοὶ καὶ στὴ χλωμὴ λάμψη τῆς λάμπας εἶδα τὸ πρωϊνὸ φῶς νὰ πέφτῃ ἀπὸ τὴν κουρτίνα ἀπάνω στὸ χαρτί μου. «Χρήματα, χρήματα! Σοῦ χρειάζουνται χρήματα, ἀν πεθάνῃ τὸ παιδί σου καὶ θέλης νὰ σώσῃς τὴ γυναίκα σου.»

Κι ἀνάμεσα στὶς φωνές, ποὺ μὲ σπρώχνανε στὴ γέρασία, ἀκουγά ἔναν ἵχο, ποὺ νόμιζα πώς τὸν ἀναγνώριζα: «Ἐλναι ὁ πατέρας μὲ τὸ παιδί του!» Ο πατέρας μὲ τὸ παιδί του! Ποσὸ τὸ εἶχα ἀκούσει; Πότε είχα νοιώσει αὐτὴ τὴ δαιμονισμένη βία; Εἶτανε σὰ νὰ σφυρίζανε καμουτσίκια, σὰ νὰ πετούσανε σπίθες τὰ πέταλα σὲ πέτρινους δρόμους, σὰ νὰ αἰστανόμουνα τὸ νυχτερινὸ ἀέρα νὰ δραστεύῃ τὸ φλογισμένο δέρμα μου. «Ἔγραφα, ἔγραφα. Καὶ θυμήθηκα πώς εἶχα τρέξει σὰ δαιμονισμένος μὲ τὸ ἀμάξι, μὲ τὴν ἰδέα πώς τὸ παιδί μου εἶτανε πεθαμένο.

Μὰ δὲ συλλογιζόμουνα πιὰ τὸ παιδί μου. Συλλογιζόμουνα ἐκείνη, ἐκείνη ποὺ ἔπρεπε νὰ είμαι διλος δικός της ἂν εἶτανε δυνατὸ νὰ ἔμενε μαζί μου, ἀν τὸ ἀφάνταστο γινέτανε πραγματικότητα, ἀν πέθικινε ἡ Σόδεν. «Ἔγραφα, ἔγραφα, ἔγραφα, ἔπως δὲν ἔγραψε ποτὲ κανεὶς γιὰ χρήματα, κ' ἔγραψα τὶς καλύτερες σελίδες, ποὺ χυτίκανε ἀπὸ τὴν πένα μου.

Κι ζταν δὲν εἶχα πιὰ ἄλλη δύναμη, ἔπιγκα, ἔπιγκα πολὺ γιὰ νὰ συγκρατηθῶ στὴ ζωὴ.

Ἄμα ἀνέθηκε πιὰ δῆλος ἔνα διάστημα στὸν οὐρανό, ἔγραψα τὶς τελευταῖς γραμμές. Καὶ κάθησα σὰν ἀναίστητος.

Μάζεψα τὰ γραμμένα φύλλα καὶ τὰ ἔδαλα στὸ συρτάρι μου, ἔπειτα βγήκα σιγὰ καὶ πήγα κι ἀκροστήκα στὴν πόρτα τῆς κάμαρας του Σόδεν. Ἡ γυναίκα μου τὴν ἔνοιξε καὶ κοίταξε ὅξω. «Ἐσκυψα σιμά της καὶ τὴς εἶπα:

— Εἶναι έτοιμο.

Μοῦ χαμογέλασε κ' γ' φωνὴ της ἔκλεινε ἔναν κόσμο εὐτυχίας, ὅταν ἀπάντησε:

— Κοιμάται τόσο ἥσυχα. Δὲν τὸ πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ κίντυνος.

Τὴν ἀφῆσα κ' ἐπειτα ἀπὸ μιὰ στιγμὴ βυθίστηκα σ' ἔναν ὄπνο, ὅμοιο μὲ θάνατο.

17

Πρὶν περάσῃ γ' ἄλλη μέρα, γνωρίζαμε πὼς δὲν υπῆρχε σωτηρία καὶ πὼς δικρός Σόδεν θὰ πέθαινε. Η βεβαίότητα ἔπεισε ἀπάνω μας σὰ βρεύ κατύπημα, γιατὶ δόλον τὸν καιρὸ πρωτήτερα δὲν πάψαμε νὰ ἐλπίζουμε. Στεκόμαστε στὸ διάδρομο, οἱ δυοὺ γιατροὶ ἀφωνοὶ καὶ σοθαροί, γ' γυναίκα μου μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ πρόσωπό τους, σὰ νὰ νόμιζε πὼς δὲν εἶχανε προφέρει ἀκόμα τὴν τελευταία λέξη. Τοὺς κοίταξα

όλους, κ' ἐνῷ ἀγκάλιασα τὴν μέσην τῆς γυναικὸς μου καὶ θέλησα νὰ τὴν σύρω κοντά μου, παρατίθησα πώς ή συμπονετική δψη τοῦ φίλου μας, τοῦ γιατροῦ τοῦ σπιτιοῦ μας, ἔτρεμε σπασμωδικά. Ο καθηγητής μιλοῦσε σιγά σιγά νὰ δυσκολευότανε νὰ προφέρῃ κάθε λέξην. Δὲν αἰστανόμουν ἄλλο τίποτε παρὰ πώς ηρθε τὸ ἀναπόφευχτο καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ γκαρδιωθῶ γιὰ νὰ μπορέσω νὰ τὸ ὑποφέρω. Μὰ ή γυναικὸς μου μ' ἔνα σφέψιμο τοῦ χεριοῦ μου, δπου αἰστάνθηκα δλον τὸν πόνο της, ἔκαπολύθηκε ἀπὸ τὸ μπράτσο μου ποὺ τῆς εἶχε ἀγκαλιασμένη τὴν μέσην καὶ μπλέκοντας τὰ χέρια της, σὲ τρόπο ποὺ νάκουστούγε κυριολεκτικὰ τὰ κόκκαλα ποὺ τρίξανε, φώναξε :

— Πέτε πῶς ὑπάρχει ἀκόμα ἐλπίδα. Πέτε το.

Οἱ δυὸι ἀντρες ἔσφραγανε τὸ βλέμμα της, μὰ ή "Ελσα δρθώθηκε κ' εἶπε :

— Δὲν πρέπει νὰ πεθάνη. Θὰ σᾶς δεῖξω πῶς θὰ ζήσῃ.

"Ἐφυγε καὶ στεκόμαστε καὶ σιωπηλοὶ καὶ τὴν εἰδαμε ποὺ μπήκε στὴν κάμαρα τοῦ ἀρρώστου. Νοιώσαμε δλοι πόσο βαθιὰς αἰστάνθηκε τὸ πῶς δὲν εἴτανε πιὰ ἐλπίδα καὶ γι' αὐτὸ δέντες τὴν ὑπόσκεση πῶς θὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὸ θάνατο—στὸ πεῖσμα δλων. Χωριστήκαμε χωρὶς πολλὰ λόγια καὶ πῆγα στὴ γυναικὸς μου χωρὶς νὰ ξέρω τι νὰ τῆς πῶς ηθελα μόνο νὰ είμαι κοντά της καὶ νὰ δῶ ίσως ἔκεινο ποὺ φοβόμουνα περσότερο.

Δὲν τὴν βρήκα στὴν κάμαρα τοῦ ἀρρώστου, μὰ στὴ δική μου κάμαρα καὶ τὸ πρόσωπό της εἴτανε σὸν πετρωμένο. Καθότανε μαζεμένη στὸν καναπέ, σφίγγοντας τὸ χέρι στὸ μάγουσό της, τὰ μάτια της εἴτανε στεγνὰ καὶ χωρὶς λάμψη καὶ κοίταξε στὸ μέγα σκότος. "Η στάση, ή δψη της κι αὐτὰ ἀκόμα τὰ χέρια της τὸ μαρτυρούσανε. Δοκίμασα νὰ τῆς μιλήσω, δοκίμασα νὰ προφέρω τὸνομά της, μὰ δὲν ἀπάντησε καὶ τέλος τὴν ἀφήσα στὴ θλίψη της, περιμένοντας μ' ἀγωνία τὰ λόγια, ποὺ θὰ ἐρχόντανε ἀμά θὰ ξέσπαξε ή θλίψη της.

Πέρασε πολλὴ ώρα δέντες νὰ λυθῇ ή σιγή κι ἀμα λύθηκε, δὲ λύθηκε μὲ λόγια. "Η γυναικά μου ἀπλωσε μόνο τὸ χέρι της σὲ μένα καὶ μ' ἔσυρε στὸν καναπέ. "Ἐπεσε στὴν ἀγκαλιά μου κ' ἔνα μαχρὸν ἀναφυλλητό, ποὺ φαινότανε πῶς ἔδραγες ἀπὸ τὸ ίσιο στήθος, μᾶς συγκλόνησε καὶ τούς δυό.

— Πόσο σὲ λυποῦμαι! φιθύρισε. Ήσσο σὲ λυποῦμαι!

— Ἐμένα;

Ξαπολύθηκα ἀπὸ αὐτή καὶ τὴν κοίταξα. Γιατὶ ή φωνή της εἶχε κάτι ποὺ μὲ γέμιζε μ' ἔνα προαίστημα, ποὺ δὲν ηθελα νὰ τὸ ἀφήσω νὰ μοῦ ἀνεδῆ στὸ νοὺ σὰ στοχασμός.

"Ἐστρηψε σὲ μένα μὲ σταυρωμένα χέρια καὶ φώναξε σχεδόν :

— Δὲν τὸ πιστεύω νάπαιτης νὰ ζήσω δέχως τὸ Σένι. Δὲν τὸ μπορῶ, δὲν τὸ μπορῶ.

Αὐτὸ εἴταν τὸ προαίστημά μου, ποὺ αὐτὴ τοῦ ἔδωσε ἔκφραση μὲ λόγια. Κ' ἔστεκα ἐκεῖ, χωρὶς νὰ ξέρω τι νὰ κάμω, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ προφέρω λέξη.

— Κάθησε κοντά μου, εἶπε. Δὲ θὰ ἐρεθιστώ. Θὰ μιλήσω γησυχά. Γιατὶ δὲν είμαι πιὰ ἀνήσυχη. Αἰστάνουμας μόνο πῶς γκρεμίζουνται δλα. Δὲν είμαι πιὰ ἔδω, δὲν καὶ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ νοιώσῃς ἀκόμα, γιατὶ ξέρεις τόσα λίγα καὶ γιατὶ τόσα λίγα μποροῦσα νὰ σου πῶ καὶ γώ. Μὰ γιατὶ νὰ σου τὸ δέλεγα, πρὶν ἔρθη ή ἀνάγκη νὰ σου τὸ πῶ; "Ηθελα νὰ ζήσω μαζί σου, Γιώργο, γιατὶ σ' ἀγαποῦσα περσότερο ἀπὸ καθετις ἄλλο σ' δλη τὴ ζωή. Τώρα δὲν είμαι νέα. Γέρασα τόσο, δέσσο δὲ θὰ γεράσης ἐσύ ποτέ. Μόνο πῶς ἔσύ δὲν τὸ ηξερες, πῶς δὲ θέλησες νὰ τὸ δέξῃς ποτὲ κι ἀφοῦ σ' ἔδειπε τόσο εὐτυχισμένον, δὲν γηθελα νὰ σὲ ταράξω. Μὰ δέσσο μπορῶ νὰ θυμηθῶ, τὸ γνώριζα πῶς δὲν είμαι σὸν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Εἴχα αἰστανθεῖ μέσα μου τὴν ἀνάγκη νὰ πεθάνω. Μπορεῖς νὰ τὸ νοιώσῃς, τί σοοι λέω τώρα; Μόλις μπορῶ καὶ τὸ νοιώθω ή ίδια. "Οταν εἴμουνα στὴν ἀκμὴ τῆς εὐτυχίας μου καὶ ζούσα γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὰ παιδιά καὶ γιὰ καθετις ποὺ εἴτανε ώραιο, καὶ τότε τὸ ηξερα πάντα πῶς θλύθη μιὰ μέρα, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὰ χωριστῶ δλα καὶ πῶς τίποτε δὲ θὰ μποροῦσε νὰ μ' ἐμποδίσῃ σ' αὐτό. "Ηξερα πῶς θὰ τὸ ηθελα καὶ δὲ θὰ τὸ ηθελα, θὰ τὸ πιθυμοῦσα καὶ δὲ θὰ τὸ πιθυμασά κι δημας θὰ πήγανα στὸ σκότος, στὸν ἀνήκω. Εἴχα τὸ συναίστημα πῶς θὰ γινότανε κάτι καὶ θὰ μὲ ἀνάγκαζε νὰ τὸ κάμω. Θυμᾶσαι τὸ γειμώνα, ποὺ ή ἀναμεταξύ μας σχέση εἶχε κατατίθει τόσο δύσκολη καὶ τόσο θιλιερή! Δοκίμασα τότε νὰ σου γράψω τὶ αἰστανθούμουνα μέσα μου, γιατὶ δὲν μποροῦσα νὰ μιλήσω. Μὰ δὲν μποροῦσα νὰ σου γράψω. "Ο, τι γηθελα νὰ σου πῶ δὲ σου τὸ εἶπα καὶ θυμοῦμαι πῶς ἀποροῦσα γιατὶ δὲ μὲ ρώτησες καὶ σὺ ἔπειτα, κι δὲς σὲ παρακάλεσα νὰ μήν τὸ κάμγες. Πολλές φορὲς τὸ ηθελα νὰ μὲ ρωτούσες. Συγνότερα δημας εἴμουνα εὐχαριστημένη ποὺ δὲ μὲ ρωτούσες. Τί ξέχω υποφέρει ἔκεινη τὴν ἐποχήν, Γιώργο! Νὰ μποροῦσες νὰ τὸ υποψιαστῆς τὸ υπόφερα! "Ηρθες κ' ἔπιασες τὸ χέρι μου καὶ κάθησες κοντά μου καὶ δὲν αἰστάνθηκα πῶς είμαι εὐτυχισμένη, ἐπως ἄλλοτε. Γιατὶ ηξερα πῶς καθημερινὰ στοχαζόμουνα πῶς μπτροῦσα νὰ πεθάνω καὶ νὰ χωριστῶ ἀπὸ σένα. "Ηθελα νὰ τὸ κάμω μόνη μου, Γιώργο. Μπορεῖς νὰ τὸ νοιώσῃς πῶς ηθελα νὰ τὸ κάμω μόνη μου μέσα στὴν εὐτυχία μου; Κ' εἴσουνα τόσο καλός μαζί μου κ' εὐγενικός καὶ χαρούμενος κ' εἶχα τὸ συναίστημα πῶς είμουνα μιὰ ἀπιστη γυναικά καὶ σ' ἀπατοῦσα. Καὶ ξέρεις γιατὶ ηθελα νὰ χωριστῶ ἀπὸ σένα; Ναι, γιατὶ τὸ γνώριζα καὶ πῶς θὰ γινότανε μιὰ μέρα καὶ γι' αὐτὸ ηθελα νὰ γίνη καλήτερα δέσσο είσουνα νέος καὶ δυνατός καὶ μποροῦσες νὰ μὲ ξεχάσης σὲ λίγο καὶ νὰ γίνης εὐτυχισμένος μὲ μιὰν ἄλλη.

(Άκολουθεί)